

6.6

349 / 1906

102922242110

УНИВ. БИБЛИОТЕКА

И. Бр. 45357.4

СРПСКА КЊИЖЕВНА ЗАДРУГА

У 1906 ГОДИНИ

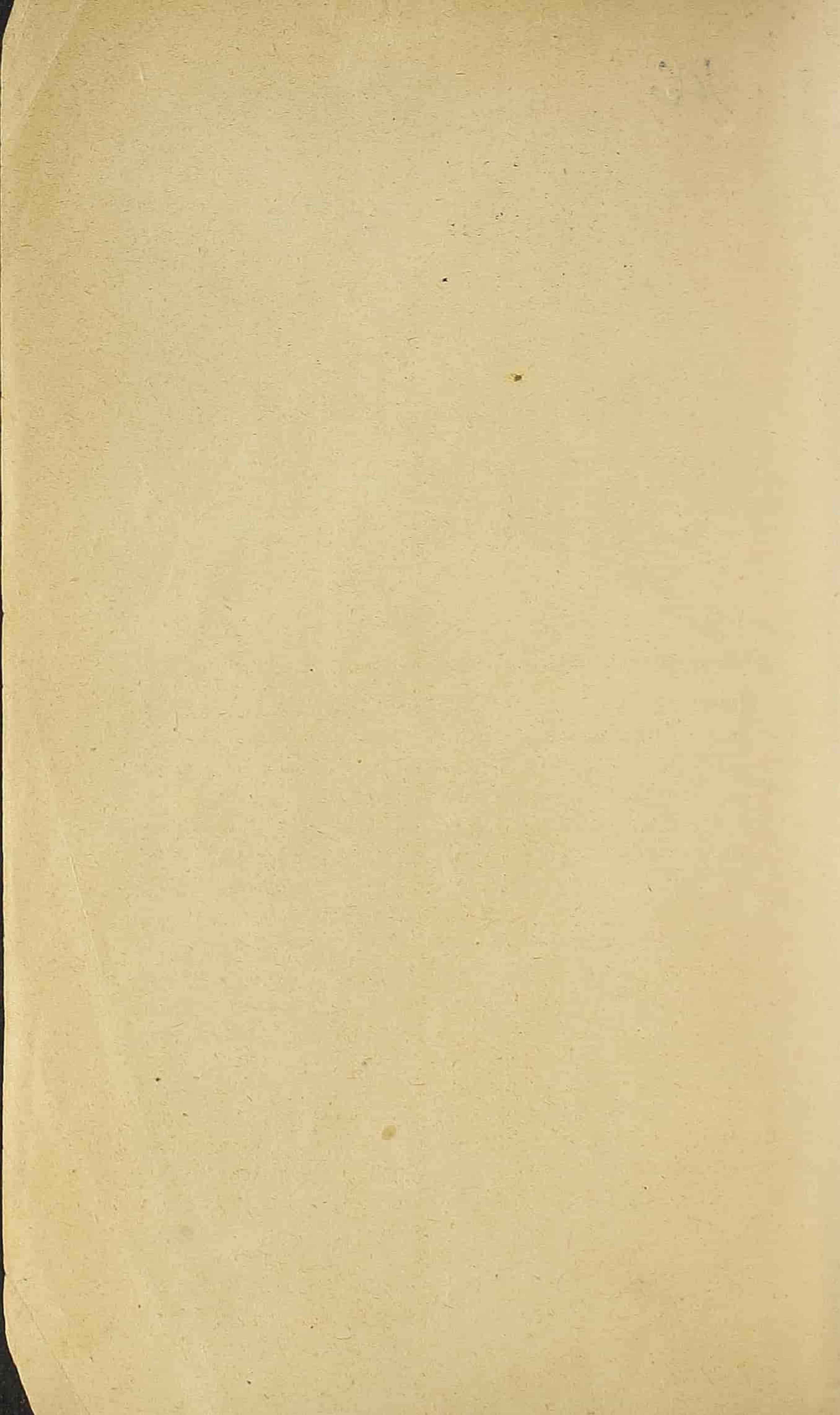
ГОДИШЊИ ИЗВЕШТАЈ

БЕОГРАД

НОВА ШТАМПАРИЈА — ДАВИДОВИЋ, ДЕЧАНСКА 14.

1907.

Т. 6. 6
349

Лука Ћеловић
БЕОГРАД

Luka Celović
BEOGRAD

ИЗВЕШТАЈ

УПРАВЕ СРПСКЕ КЊИЖЕВНЕ ЗАДРУГЕ

ПОДНЕСЕН XIV РЕДОВНОЈ ГОДИШЊОЈ СКУПШТИНИ, ДРЖАНОЈ У ДВОРАНИ
ВИШЕ ЖЕНСКЕ ШКОЛЕ 6. МАЈА 1907. ГОДИНЕ

I.

О књижевном раду Српске Књижевне Задруге

Има већ неколико година, како се извештај овај почиње истицањем тешких губитака Задругиних, који су у исти мах и ненакнадни губитци Српске Књиге. Та зла коб није мимоишла ни овај.

У овој години изгубили смо два приповедача, Стевана Сремца и Пају Марковића — Адамова. Требало би им и овде истаћи заслуге у белетристици нашој. Али је у овакој прилици доста споменути само имена њихова, и довољна хвала је с њима.

Адамов се прилично рано јавио у приповедној белетристици нашој (у Јавору 1874), па је доста рано и престао приповедати, готово баш онда, кад му се, вршњак по годинама, Сремац, тек почео јављати. Обојица имају значајних улога у развитку приповетке наше, и сваки је од њих времену свом угледан представник. Обојица су књижевним радом својим помогли и Српској Књижевној Задрузи; Адамов још и као један од ранијих највреднијих повереника

њених. Задруга се дакле налази побуђена, и овом приликом, истаћи жалост своју са преране смрти и Стевана Сремца и Паје Марковића Адамова. Слава им!

Поред овог учествовања у жалости Српске Књиге, Српска је Књижевна Задруга узела удела и у једној прослави њеној. Кад је, у септембру прошле године, у Вршцу прослављана стогодишњица од рођења Јована Стерије Поповића, Задруга је послала на ту прославу чланове књижевног одсека свог, г.г. Јеремију Живановића и Драгутина Костића, с прилогом за споменик Поповићу у 150 круна, с обзиром и на то, што је Задруга прештамповала његове списе бесплатно. Том се приликом први од изасланика, пригодним говором на банкету, одужио спомену Поповићеву у име Српске Књижевне Задруге.

На лањској скупштини утврђено је, да је управа С. К. Задруге и сувише трошила од прихода Задругиних на издања њена. Давала је много већи број табака од средњег (око 80). По жељи ове скупштине садашња је управа одлучила да заведе што већу штедњу. Хтела је нарочито да ново коло књига, XV, одржи на средњем броју табака. У први мах је, тога ради, мислила да у колу том остане само на пет, раније одређених дела, а да највећем (*Госпођа Бовари*) даде два броја, дакле у пет књига ипак *шест* свеака. Али том би се штедњом доста смањило прописани број књига (6 до 7). Он се пак могао лако одржати, а да се не пребаци средњи број табака. С тога је унета у XV коло још једна књига, тања, од 6 табака (*Нушићев Свет*), те је цело коло изнело 76 штампаних табака. Штедња је учињена још и у томе, што нема великих предговора ни сувишна коментарисања.

Овим се колом напунила прва стотина Задругиних књига и почела друга. Наштампано је кад треба, те су га чланови добили на време.

У њему су, према одлуци раније управе, ова дела:

1. *Јелисавейша*, кнегиња црногорска, драма у пет делова, од Ђуре Јакшића. Њу је за штампу спремио г. Живојин О. Дачић, тада тајник Задругин;
2. *Лазарица* или *Бој на Косову*, коју је саставио г. Срета Ј. Стојковић, директор Реалке у пензији, с предговором састављачевим;
3. *У часовима одмора*, приповетке г. Светозара Ђоровића; избор учинио г. Павле Поповић, ванредни професор Универзитета, за штампу спремио г. Живојин О. Дачић;
4. *Знамениџи Срби Муслимани* од г. Миленка М. Вукићевића, професора Друге Београдске Гимназије;
5. *Госпођа Бовари*, роман Густава Флобера, с францускога превео г. Душан Л. Ђокић, који је у предговору, у најкраћим потезима, изнео живот, рад и значај Флоберов; и, по одлуци садашње управе,
6. *Свешћ*, комад у четири чина, написао г. Бранислав Ђ. Нушић.

Као и до сада, управа се Задругина старала да овим колом књига задовољи све редове читалаца својих, а гледала је при том, да, колико се може, буду у њему заступљене и све оне врсте списа, које, према правилима, треба да издаје. Лепој Књизи дато је пет свезака, и то и старијој, и новијој (две) и народној, и туђој.

Старије писце наше представља у колу овом Ђура Јакшић најбољом драмом својом, *Јелисавейшом*. Он је у Задругиним издањима приказан као песник лирски, као приповедни, а сад, ето, и као драмски. Издањем *Јелисавейше* дата је читаоцима књига старија, али ипак не тек таква, која би имала само те старинарске вредности, него и оне праве, чисто ли-

терарне, и то у доброј мери. Њој се истина види, да је није састављао вешт драматичар, који уме згодно намештати ефектне сцене, али, у бољу накнаду за то, и чешће и јаче види се, да ју је испевао песник, уметник срцем.

Лазарица или *Бој на Косову* отвара нову врсту књига Задругиних. Она је намењена најширим круговима читалаца Задругиних. И у првом издању, Коларчеве Задужбине, примљена је она врло лепо, јер је заиста најуспелији уметнички покушај, да се народне песме о Боју на Косову скупе, органски повежу и, колико је потребно, допуне, те састави Косовска Епопеја. За ово Задругино издање састављач ју је још боље дотерао и допунио трима народним песмама. Задрузи је понајпре и доликовало да је она изда, јер се тако најбоље ујемчава, да ће ова добра и корисна књига допрети у све крајеве Српства, у све слојеве народа нашега, те и у онај, коме је у првом реду намењена. Она се и тражи највише, сама, ван других књига у овом колу, и ако је тек три године раније (1903) штампана у већем броју, у 2000 примерака.

Ђоровићева књига *У часовима одмора* достојно представља новију приповетку нашу, допуња леп низ књига, по којима се обично највише и цени коло које. Ђоровић је од обилних радова својих изабрао оно што је боље, те издао у три збирке под истим натписом сâм; овде, у овој Задругиној књизи, скупљено је, из тога бољега, оно што је најбоље. У Задругиној су збирци: 1. *Сан Мехе фењерџије*, 2. *Даша*, 3. *Илијина невоља*, 4. *Заборављена кућа*, 5. *Другови*, 6. *Омер-ага*, 7. *Осман-бегова шарџија*, 8. *Богојављенска ноћ*, 9. *Ибрахим-бегов ћошак*, 10. *Божична њлећка*, 11. *Хаџи Салих*, 12. *Маркова оставка*, 13. *Хаџи Пийун*, 14. *Посвадбица*, 15. *Наводи*.

Животи знамених Срба Муслимана од проф. Миленка М. Вукићевића представљају у колу овом

поуку, али ће се, због пријатности којом му испричане биографије ове, читати оне и као забава. У овој су књизи испричани животи великога везира *Мехмеда Соколовића*, *Хусејина каџетана Градашчевића Змаја од Босне*, *Али-аге Дадића*, *Синан-паше Сијерчевића*, *Хасан-аге Крајишника*, све редом Бошњака и Херцеговаца. Књига ова, не може бити боље, пристаје уз раније споменућу збирку приповедака Ђоровићевих. Она слика прошлост, сјајну, херојску, синова онда поносне Босне и јуначне Херцеговине, а Ђоровићева тужну садашњост потомака њихових: једног бегунца, исељеника, Омер-аге, једног оцаковића Ибрахим-бега, који сад чисти сокаке и др.

Госпођа Бовари најбољи је роман једнога од најугледнијих представника, зачетника модерног романа француског, Густава Флобера. Дело је од највеће, чисто уметничке вредности вишег стила. То је једно од оних ретких дела књижевних, што остају увек свежа, увек нова и која не припадају само оној књижевности, на које су језику писана, већ одбирној, светској књижевности. И превод њен догађај је у књижевности, у којој се јави, нарочито кад је овако течан, уметнички, као што је г. Ђокића.

Свети, комад у четири чина од Бранислава Нушића, одликује се свима лепим особинама његових драмских списа. Врло лако, врло вешто и занимљиво сложен, а уза то је још ствар сасвим нова, те тиме и интересантнија. Наштампана је у Задругином издању пре него што је и представљана у Народном Позоришту, где је, давана неколико пута узастопце, имала лепа успеха.

Петнаестим колом књига Задругиних управа се њена нада, да је показала, како уме и штедети и опет пружити члановима својим одбир књига, које могу задовољити све кругове њихове, и највише и најшире.

Поред спремања петнаестогa кола књига, чиме је садашња управа наставила и допунила рад раније, она је радила и на припремању новогa, шеснаестогa кола, које је делом већ дато у штампу, тако да ће га задругари добити на време.

У новом ће колу бити ове књиге:

1. *Песме* Војислава Илића.
2. *Зона Замфирова* приповетка Стевана Сремца (обе по одлуци раније управе).
3. *Газда Младен* приповетка Борисава Станковића.
4. *Мртва Сиража* роман Болеслава Пруса, у преводу г. Лазара Кнежевића, професора Крушевачке Гимназије.
5. *Баја-Гању* приповетка Алека Константинова, у преводу пок. Аксентија Бацете Рујанца.
6. *Енеида* спев Виргилијев, у прозном преводу г. дра Николе Вулића, в. професора Универзитета, по одлуци раније управе.

О седмој књизи није још донета дефинитивна одлука.

Одазивајући се жељи лањске скупштине, управа је штампала нарочити *Нацрт*, по коме би се издања Задругина штампала за наредних пет година. Нацрт су израдили чланови управе и књижевногa одсека, г.г. Јеремија Живановић и Драгутин Костић. Разаслат је Нацрт на три стотине адреса Задругиних чланова и пријатеља с молбом, да јој саопште мишљење своје о тим издањима.

Али је тих одговора стигло Задрузи врло мало, тек двадесет и девет, већином од професора средњих школа и Универзитета. Ту лепу пажњу према Задрузи показала су ова господа:

Стојан Бошковић, академик,
Др. Јован Туроман, академик,

Марко Цар, књижевник,
 Бранислав Нушић, књижевник,
 Светозар Ђоровић, књижевник,
 Др. Милан Савић, књижевник,
 Драгомир Јанковић, секретар Мин. Сп. Посл.,
 Зорка Ховоркова, уредник Српскога Цвећа,
 Живан Живановић, државни саветник,
 Др. Јован Ердељановић, доцент Универзитета,
 Др. Драгољуб Аранђеловић, доцент Универз.,
 Данило Живаљевић, чинов. Мин. Финансија,
 Андра Гавриловић, професор гимназије,
 Милан Вујановић, професор гимназије,
 Милан Гајић, професор гимназије,
 Спира Калик, професор гимназије,
 Таса Милушић, професор Војне Академије,
 Др. Милош Перовић, професор гимназије,
 Јован Миодраговић, професор гимназије,
 Јован Кангрга, професор гимназије,
 Петар М. Илић, професор гимназије,
 Сретен Аџић, управитељ Мушке Учит. Школе,
 Ђорђе П. Илић, учитељ,
 Светозар Ђорђевић, учитељ,
 Јован Живојиновић, чиновник Подунав. Банке,
 Др. Миленко Р. Веснић, посланик у Паризу,
 Светозар Томић, проф. Богословије Св. Саве,
 Јеленко Михаиловић, професор Реалке,
 Колегија Крагујевачке Гимназије.

Нека им је, и овом приликом, изречена хвала!

Али се, и поред те добре воље њихове и управине, може рећи, да је покушај с овом анкетом, ако не баш промашио, онда ипак ни близу не домашио циља, коме је намењена. То већ и с тога, што се господа, у одговорима својим, нису увек држали самога *Нацртџа*, него су, и то чешће, износили или опште напомене или сасвим нове предлоге о издањима посебним, сваки своје, тако да се број правих одговора на *Нацртџ* своди готово на половину послатих.

Многе су од тих напомена врло драгоцене и управа Задругина ће их корисно применити у доцнијем раду свом.

Оно мало одговора на сам Нацрт могу се ипак, према највећем броју слагања, свести у један, који би приближно могао представљати жеље чланова Задругиних о издањима за наредних пет година. Њиме се, од писаца и дѣла из *Нацрта*, препоручују:

1. од наших песника: *Војислав Илић, Алекса Шантић, Милорад Мићковић, Владислав Каћански;*

2. од приповедача: *Петар Кочић, Стеван Сремац, Милан Будисављевић, Јаша Игњатовић* (Вечити Младожења);

3. од драматичара: *Лаза Костић* (Гордана), *Јанко Веселиновић* (Ђидо), *Јован Св. Појовић;*

4. од путописаца: *Љубомир П. Ненадовић;*

5. од словенских књижевника: *Досџојевски* (Идиот), *Прешерн, И. Вазов* (Под игото), *Јарослав Врхлицки* (песме), *Тургењев;*

6. од романских: *Х. Балзак* (Цезаре Бирото), *Моијасан* (новеле), *Едмонд де Амијис;*

7. од германских: *Гете* (Херман и Доротеја), *Судерман* (Завичај) *Шилер* (драме);

8. од поуке: *Љ. Ковачевића* и *Љ. Јовановића* *Историја Српског Народа*, III свеска, *Лабријерови Карактери*, књиге о српским земљама, *чиџанке из природних наука.*

Да би, колико она може, подстакла живљи рад на приповеци нашој, те да би и задругарима чешће могла пружати у издањима својим новије, оригиналне белетристике, управа је Задругина расписала конкурс за приповејку из српскога живота, надајући се одзиву и од признатих приповедача наших. Али се, свакако због кратка рока, који је могла ставити, преварила у нади.

На конкурс су стигли ови радови од писаца дилетаната:

1. *Кажњени Грешници*, приповетка из времена Кочине Крајине, од г. Тихомира Маринковића, учитеља из Алексинца;

2. Рукописна збирка: *Грозне подвале у пресионици*: I. *Како сирада невинос?* II. *Поино прасе*. III. *Оправдао изосианак*, и штампана збирка, у којој су: а) *Лојови на железници* и *Друштво за регрес*; б) *Il est fou!* (Он је луд!); в) *Лајао на шашу*; г) *Ах, уједе ме пасја вера!* све од Рад. М. Спасића, чиновника поштанског у Београду.

3. *Росија*, приповетка из народнога живота у Маћедонији, од Михаила Вељића, учитеља у Разгојну код Лесковца;

4. *Разочарања*, приповетка из живота на Западу српском, од Слободана Патнића (псеудоним);

5. *Војин*, приповетка из војничког живота нашег, од непознатог писца са шифром D;

6. *Руски царевих, поштоњи цар Александар II, и српски сиромашак*, приповетка из српског и руског живота у Пешти и Русији г. 1852 и 1867, од непознатог писца, који је рад свој послао преко г. дра Стевана Павловића, адвоката у Новом Саду.

Све су те радове прегледали чланови Задругина књижевног одсека, али не могоше наћи да и један заслужује да буде објављен у издању њену.

✱

Лепе наде које се полагале у *Народну Књигу* при покретању њену, још лепши изгледи, који су се отварали, пошто се прва књига растурила онако добро, у пуних 27.000 примерака — све се то показало као прерано и неосновано, јер се одмах већ с растурењем друге књиге добро запело. Штампана је одмах у 30.000 примерака, да се не би доштампавала, као прва, а продало се само 5.000. Колико је

томе крив немар купаца, читалаца, колико опет издавача и растуривача, управе Задругине и Одбора за ширење српске књиге, не може се овде процењивати; али се истаћи може, како је оправдана одлука садашње управе, да с издавањем Народне Књиге причека, док се не растури друга.

Управа је Задругина, и књижевни одсек и главни одбор, претресала и питање о поновном издавању *Забавника* као и о издавању нарочитог *службенога листа* Задругина, али није донела дефинитивне одлуке о тим питањима. Рада је, пре тога, да чује и мишљење саме скупштине о тим питањима, о којима ће је сад питање обавестити благајник у извештају економског одсека

II.

О управљању задругином и њеном имовном стању

Управа, изабрана на лањској годишњој скупштини, измењена је у току године овако: Одмах после скупштине дао је оставку г. Живан Живановић, министар у пензији, због многих својих других послова, те је на његово место изабран г. Живојин Ј. Јуришић, професор. После је с истих разлога иступио из управе и заменик г. др. Јован Скерлић, професор Универзитета, на чије је место изабран г. Јеремија Живановић, професор. Напоследку је дао оставку г. др. Светлик Радовановић, професор Универзитета, те је место њега за члана управе изабран г. Боривоје Ј. Поповић, професор, дотадашњи заменик, а за заменика г. Бора Станковић, књижевник. Место умрлога заменика др. Манојла В. Смиљанића, професора, изабран је г. Мирко М. Поповић, професор. У надзорноме одбору скупштинскога се избора није могао примити г. Милутин Р. Степановић, члан Главне Контроле, те је место њега изабран г. Михаило Марковић, директор у пензији.

Управни се одбор конституисао овако: председник г. Добра М. Ружић, члан Државнога Савета, потпредседник г. Срета Ј. Стојковић, директор у пензији, благајник г. Хенрик Лилер, професор Војне Академије, тајник г. Живојин О. Дачић, секретар Универзитета, а после, када је он дао оставку, г. Драгутин Костић, професор, који је у исти мах био и књижничар. Надзорни одбор био је конституисан овако: председник г. Михаило Марковић, директор у пензији, потпредседник г. Драгутин Гођевац, адвокат.

Први посао нове управе био је да редигује скупштином учињене измене у правилима и да пропише пословник о раду и дужностима управнога, надзорнога и главнога одбора, часништва и особља, као и повереника, како би се посао у Задрузи у свему кретао у границама утврђених прописа.

Затим су одређени чланови из главнога одбора, који су извршили попис целог магацина, па га предали на руковање администратору.

После ових претходних послова управа, а нарочито економски одсек њен, порадили су свом снагом на свима пословима, потребним да се Задруга избави из кризе, у коју је била поступно запала последњих година. Рад на томе послу кретао се у три правца: прво, да се књиге новогa XV кола спреме на време и да се експедиција XIV и XV кола изврши што брже и што тачније, а уз то и што јевтиније; друго, да се пронађу нови и на рад подстакну и сви досадашњи повереници, да се живом и непрекидном агитацијом број задругара што пре опет увећа; треће, да се у администрацији и благајници опет све доведе у ред. — Први посао свршен је свакако на задовољство свих задругара, јер је XV коло било готово 1. октобра прошле године и одмах је растурано, а експедиција XIV и XV кола свршена је сва, готово без икакве рекламације, на коју су повереници и задругари нарочито позвани преко свих листова. — И други посао

вршен је успешно: постављањем 163 нова повереника у 137 места, у којима их последњих година никако није ни било или где је број задругара веома опао, прегледом и подстицањем рада осталих повереника и непрекидним општењем и обавештавањем с њима број се задругара почео опет осетно повећавати. Док је број задругара XIII кола, на дан 31. децембра 1905. године, био 4.467 (525 живих добротвора, 1.142 оснивача и 2.800 улагача), дотле је број задругара XIV кола, на дан 31. децембра 1906. године, већ 5.101 (553 жива добротвора, 1.219 оснивача и 3.329 улагача), а број задругара XV кола, на дан 31. марта 1907. године, 5.618 (689 живих добротвора, 1.115 оснивача и 3.814 улагача). Тај број додуше још никако није онолики, колики је некада био и колики би се смео с правом очекивати од васколикога српскога народа, али је тек повећавањем својим ипак знак да народ, крај свих немилих гласова о Задрузи о лањској скупштини и иначе и крај бојазни да је опстанак Задругин доведен у питање, није изгубио веру у Задругу, да је и он уверен, да ће она пребродити своју кризу, те јој опет све више и више прилази. Особито се истиче леп одзив нових добротвора, којима видно претходи Њег. Величанство Краљ Петар I, као највећи досадашњи добротвор, с улогом од 5.000 динара. Сталан рад на томе да избор књига у Задругиним издањима буде све бољи, да књиге увек буду готове за разашилјање до 1. октобра, да се одржава жива веза с повереницима и задругарима, да се тачно врши експедиција и води рачуна о правима повереника и задругара, учиниће несумњиво да број задругара за 2—3 године дође опет бар до некадашње висине. — Трећи посао био је много тежи, приметнији, па и мучнији. Ваљало је спремити за штампу и штампати извештаје и именике за XIII и XIV коло и попунити последњих година запуштене картоне повереничке, повереничких места

и оснивачке, без којих се не може вршити успешна агитација нити имати преглед о годинама рада повереника, које им доносе скупштинско признање и избор за добротворе, нити о годинама уплаћивања оснивача, које им по чл. 9. правила доносе добротворство после 20 година непрекиднога уплаћивања; ваљало је рашчистити с дужницима и с добротворима, заосталим с уплатама, и пречистити коначно рачуне с укинутом загребачком филијалом; ваљало је најзад настати да се по одлуци лањске скупштине уредно попуњава стални капитал и отплате дугови. Много је времена и труда уложено у све послове, често пута с једва приметним успехом. Сређивање именика XIII и XIV кола било је приметно с тога, што су имена задругара често пута била погрешно разведена у повереничке листе, а сређивање регистра задавало је нарочито много посла, што су оснивачки картони били готово сасвим запуштени. При попуњавању повереничких и оснивачких картона и увођењу нових, до сада невођених добротворских картона отворила се велика преписка око ранијих празнина у годинама рада повереника и у годинама уплаћивања оснивача и добротвора. Та велика преписка рашчистила је прилично велики број тих спорних година, али је остало још много да се ради на томе, па да се рашчисти све: повереници и задругари уништили су или затурили признанице ранијих година, по којима би одмах могли доказати своја права, па ће се ово питање морати поступно решавати другим путевима на корист тих повереника и задругара, а ипак без штете по Задругу. Рад на томе послу открио је на жалост и приличне злоупотребе у Задругину крилу: приличан број повереника и задругара доказали су признаницама, да су измирили своје улоге, али ови нису стигли до Задругине благајнице, већ су остали већим делом код пређашњега магационара њена, а нешто и код неких повереника. Ова је

појава двојако жалосна: с једне стране је оштетила Задругу и материјално и морално, а с друге је стране код повереника и задругара изазвала негодовање и прилично поколебала поверење у Задругу, те је управа имала и ту пуно посла, и да штету Задругину сведе на што мању меру и да разбије неповерење према Задрузи. У овом другом правцу више је успела, јер су се оштећени повереници и задругари, уверени да за њих не може бити штете, и даље јављали Задрузи у нади да таквих појава више бити неће. Али је теже ишло с попуњавањем Задругине штете. Утаје, у колико се до сада могло признаницама утврдити, ко их је учинио, износе 2.727·65 динара (али их има још, за које се није могло утврдити, ни ко их је учинио, нити колико тачно износе). Од те суме попуњено је за време ранијих управа 312·50 динара, а за време ове управе 572 динара, свега 884·50 динара. Предузете су разне мере, да се попуни и остатак, као и да се пронађе, ко је учинио оне остале утаје, и сва је нада да ће Задруга поступно ипак доћи до тих новаца. — И рад око рашчишћавања с дужницима Задругиним имао је прилично успеха, али се ипак није могла наплатити доста велика сума. Дужници показани су у лањском стању имаовине, на дан 31. децембра 1905. године, са 5010·17 дин., од којих је наплаћено 1.211 дин. у новцу и 329·15 дин. у враћеним књигама, свега 1.540·15 дин., а остало је ненаплаћено 3.470·02 динара. Ну на раду око сређивања именика за штампу и око рашчишћавања старе преписке нашло се да је било и незадужених дужника, њих 11, са 1.742 динара, од које је суме наплаћено 1.456 динара. Дужници и једне и друге врсте позвати су прво писмом управиним да измире своје дуговање. Они који су се оглушили о тај позив, као и дужници, чије се дуговање води у привременим издацима у готовини, предати су затим адвокату и члану надзорнога одбора г. Драгутину

Гођевцу, те их је и он позвао да учине своју дужност. Али су се и тада неки оглушили о тај позив или су тврдили без икаквих доказа да не дугују ништа. Остало је сада да се сви туже, те ће управа предузети и то крајње средство, само да спасе Задрузи ова примања. Тај мучни, непријатни и незахвални рад око рашчишћавања ових дуговања научио је управу, да давање књига на почек сведе на што мању меру, те је тако дуговање повереника за XV коло свега 730 динара, и то све код поузданих повереника, који се уз то непрекидно подстичу да измире и то давање за недавно узете књиге, само да се тај дуг не би запустио. — Добротвори, који свој дуг дају на отплате, па су били заостали с уплатама, позвати су у два маха, да пошљу даље уплате. И ту се тада показало, да су неке отплате биле дате, али су застале код пређашњег магационара Задругина и код неких повереника. Суме тих отплата урачунате су већ у напред изнесеној констатованој суми утаја. Већина осталих добротвора послала је своје даље уплате, те је сада мален број добротвора заосталих с уплатама. Они ће се позвати и трећи пут, да учине своју дужност, па ако ни то не помогне, онда ће се по чл. 8. правила избрисати из добротвора. При томе рашчишћавању с уплатама добротворским наишло се да су раније издаване неке добротворске повеље, и док ти добротвори нису измирили сав улог, па чак и ништа од улога и да су повеље издаване час с потписом председништва на полеђини повеље, а час без икаква потписа, а увек без благајничкога броја, по коме је примљен улог. Разуме се да се добротворима, који су се јављали с повељама, морало признати добротворско право, и ако њихови улози нису ушли сасвим или и никако у благајницу. Да тога више не би било, управа је одлучила, да се на предњој страни повеље има ставити увек потпис председништва и благајнички број и

датум, када је цео улог ушао у благајницу. — После доста нове преписке и преговарања и писмених и усмених пречишћен је једва једном и рачун с укинутом загребачком филијалом. При укидању филијале у октобру 1904. године остали су у Загребу и сав магацин књига и благајничка књига и готовина с тим да се у најкраћем времену још једном прегледају рачуни, па онда учини распоред са свим тим. То није учињено за пуних 18 месеца, већ је тако нерешено стање затекла ова управа, па га је она рашчистила. Тај рад доказао је поново, како је Задругин посао у Загребу рађен нерационално: Задруга је сада морала платити шпедитеру 345·60 круна лежарине од дана укидања филијале, па до јула прошле године, док по позиву управину није послао сав магацин овамо; морала је човеку, који је финансирао Задругину филијалу, за 48 месеца тога ради дати у име награде 487·01 круна; изгубиће 405 круна, колико је био узео аконто администратор укинуте филијале, па се од њега нема од чега наплатити; а у накнаду за све то има Задруга наплатити 1.829·90 круна доста сумњиве вересије, колико су по списку филијале о њену укидању Задрузи дуговали разни повереници и задругари, и има примити 204·10 круна по две парнице, које је Задруга, по овлашћењу филијале, водила с два повереника, па их је добила, али су се оригиналне пресуде, послате овамо у Београд, овде затуриле, те се ради извршења сада морају копирати, што је на се узео исти загребачки адвокат. Суму у 1.829·90 круна по списку дужника, у 405 круна дуга администратора и у 204·10 круна по ове две пресуде ранија управа није унела у биланс ни за 1904., ни за 1905. годину, као друга потраживања од повереника, па их није унела ни данашња управа, не хотећи тим сумњивим потраживањима само увећати стање имаовине. Што се буде могло наплатити, унеће се о наплати у примања.

Приликом пречишћавања ових рачуна Задруга је примила од укинуте филијале још 3.185·80 круна (3.068·80 круна од Српске Банке улога за штедњу и 117 круна од повереника), али је морала исплатити за коричење XII кола, кориченога у Загребу, загребачкоме коричару 3·028·76 круна и још 52·60 круна других трошкова, те у ствари није добила никакве готовине, већ је дошла само до потребних јој благајничких књига и до свога доста великога магацина књига (19 сандука).

Па и с рекламацијама задругарским имала је управа доста посла. Многи задругари тражили су нека ранија кола, тврдећи да их нису ни добили, и где год је било иоле јачих доказа о томе, управа је морала дати књиге тим задругарима. Примера ради наводимо само да ниједан добротвор из Старе Србије и Македоније од X кола па на овамо није добио ниједне књиге, што је и учинило да је Задруга у тим покрајинама изгубила све осниваче и улагаче. Свима тим добротворима управа је послала све књиге од X—XV кола, те ће то јамачно опет подићи Задругин кредит тамо.

Управа се напоследку старала да што савесније изврши одлуку лањске скупштине о попуњавању сталнога капитала и о отплаћивању дугова. У стални капитал унела је управа све добротворске уплате из ове рачунске године у 12.936·30 динара, све доплате оснивача до 20 година улагања у 920 динара, половину прихода од продатих књига ранијих кола и ванредних издања од лањске скупштине на овамо у 7.642·95 динара и све примљене камате од сталнога капитала у 544·90 динара, свега 22.044·15 динара. Када се дода томе још 902·75 динара, колико је управа затекла од сталнога капитала на штедњи код Управе Фондова и Београдске Задруге и куповна вредност 111 комада 2⁰/₀ лутриских обвезница у 10.275·15, као и вредност 10 комада акција Срп.

Бродарскога Друштва у 1000 динара, онда стални капитал у новцу и хартијама од вредности сада представља вредност од 34.222·05 динара према 143.330·21 динара, колико би требало да има у њему по досада примљеним улозима и дотацијама из обртнога капитала, те се он још са 109.108·16 динара има попунити продајом књига ранијих кола и каматама, ако се не сведе на своју праву вредност по предлогу, који управа о томе подноси скупштини, у коме би се случају имао попунити још са 76.731·75 динара.

Од дуговања на крају 1905. године у 39.966·50 динара регулисала је ранија управа од 1. јануара до 30. априла прошле године код Државне Штампариие 2.582·10 динара, код трговине Јевте М. Павловића и Компаније 17.257·50 динара, а код трговине Маричића и Јанковића 756 динара, свега 20.595·60 динара, махом раније исплаћених, али необрачунатих рачуна; ова пак управа исплатила је од 1. маја прошле године: Државној Штампариии 2.229·60 динара, код трговине Јевте М. Павловића и Компаније 2.785·55 динара и код трговине Маричића и Јанковића 4.391·14 динара, свега 9.406·29 динара. Тако је ове године регулисано 30.001·89 динара. Све текуће потребе исплатила је управа готовим новцем, сем једнога дела хартије за штампање XV кола, узете од трговине Јевте М. Павловића и Компаније у вредности 1.270·48 динара и од трговине Маричића и Јанковића у вредности 2.780·78 динара, свега 4.051·26 динара. Тако сада целокупно дуговање повериоцима износи 24.444·21 динара (Државној Штампариии 14.435·70 динара, трговини Јевте М. Павловића и Компаније 6.255·73 динара и трговини Маричића и Јанковића 3.752·78 динара), која се сума у ствари смањује са 1.344 динара, за колико Задруга има у своме магацину хартије за штампање XVI кола, и са 2.500 динара за колико има откуп-

љених списа (дела Ђ. Јакшића, песме Војислава Илијћа, песме Јована Дучића и „Васпитање воље“ од Ж. Пејоа).

Да се стални капитал не би можда опет поступно вадио из новчаних завода за текуће потребе, управа је у све уложне књижице ставила напомену, да новчани заводи не смеју новац издати без писмене одлуке управине, уверена да ће свака даља управа такође зрело размислити о томе, да ли да за подмирење текућих потреба извади новац из сталнога капитала или пронађе друга средства, као и да ће и свака даља управа настати, да се стални капитал што пре попуни.

Управа је, као што се може видети из упоређења годишњих рачуна, настала да се сав посао Задругин врши уз што већу штедњу. Када се има на уму, да је Задруга у току 1906. године имала две потпуне експедиције два кола, XIV и XV, и да су показани издаци за 15 месеца, онда се још више види, с колико се штедње радило. То се најбоље види на издацима за поштарину и експедицију, који су 1904. године били 3.052·86 динара, 1905. године 1.565·07 динара, а лане (за два кола) 2.238·07 динара; још лепше пак види се то на награди особљу, која је 1904. године била 9.393·10 динара, 1905. године 7.200 динара, а лане (за 15 месеца) 8.001·66 динара, и то 2041·66 динара за прва четири, а 5.960 динара за даљих једанаест месеца (што на примљених 68.539·06 динара за књиге и улоге за ових 11 месеца, по одбитку служитељеве плате, дакле код суме од 5.190 динара награде четворици чиновника чини 7·57%, док је лањска скупштина на ту сврху одобрила до 10%).

Магацин Задругиних књига овде и код комисионара по извршеноме попису на дан 31. марта ове године и по процени (укоричени комплет по 4·50 динара, посебне укоричене свеске по 1 динар,

неукориене по 0·80 динара, а књиге посебних издања по продајној цени са 40⁰/₀ одбитка) представља вредност од 123.679·70 динара, колика ће се за њ и добити продајом, ако се ова ускори, те тиме створи могућност да се што пре исплате дугови, попуни стални капитал и испразни велики магацин. Управа је у овоме погледу ове године имала лепа успеха, јер је од продаје књига ранијих кола (I—XIII) добила 11.752 динара, а од продаје распарених књига и посебних издања 5.093·36 динара, свега 16.845·36 динара, и нада се да ће и на даље имати овакав, ако не и бољи успех у толико пре што ће факт, да је VIII кола сасвим нестало и да и од I, V, IX и XV кола има само још доста мали број примерака, покренути задругаре да похитају с набавком кола којих немају, док нису и она нестала. До душе управа је ради живље продаје ранијих кола одобрила повереницима проценат од 20 и 30⁰/₀, али је тај проценат ипак био спореднога значаја за продају, јер целокупни проценат повереницима за ову годину износи суму од 2.208·44 динара, што на примање само од продаје књига у 81.025·36 динара (11.752 динара од књига I—XIII кола, 30.126 динара од XIV кола, 34.034 динара од XV кола и 5.093·36 динара од распарених књига и посебних издања) чини незнатан проценат и показује да је поверенике на оволики рад ипак на првоме месту покретала љубав према Задрузи. Што је Задруга ове године у опште пошла на боље, учинила знатан корак унапред и избегла кризу, у првоме је реду несумњиво заслуга свих њених вредних повереника, који су управин апел примили искрено к срцу, па се сви заложили да Задругу одрже српској књизи и српскоме народу. Нека им је за то свима срдечно хвала и на овоме месту, а у исти мах и молба, да се заложу и на даље овако за њу, па ће се она убрзо сасвим опоравити.

Задруга је као споредно издање, сасвим засебно од своја редовнога посла, са засебним одбором и засебном благајницом издале 2 свеске „Народне Књиге“ (I Јанкову „Кумову Клетву“ и II Лазаревића „Први пут с оцем на јутрење“). Од сваке је свеске штампала по 30.000 примерака, али је само од прве растурено око 27.000 примерака, до душе од тога још много на дугу, а од друге тек око 5.000 примерака о лањским годишњим испитима, када се управа обратила свима учитељима и учитељицама, да се заузму да родитељи и други пријатељи школске омладине купују ове књижице за поклањање добрим ученицима. Али покушај с овом књижицом као да неће бити успешан, јер се те књижице и крај толикога нуђења слабо продају и „Народна Књига“ дугује Задрузи још 986·60 динара, колико је издала за хартију и корицење II свеске. Тај се дуг има попунити продајом преосталих књига и моћи ће се покрити, само ће се морати наћи какав други подеснији начин растурања ових књижица, који неће изазвати велику вересију, већ ће Задрузи збиља донети приходе. Не буде ли тога, неће се моћи ни помислити на даље издавање тих књижица за народ. Радећи ове године свом снагом на своме главном послу, управа овоме предузећу није могла поклонити више пажње, него што му је збиља поклонила, али ће у новој години рада ући дубље и у овај посао и расправити с њиме.

Исто тако су сви изгледи, да ће Задруга имати неуспеха и са „Српском Књигом“ од Ст. Новаковића и са „Србијом у сликама“ од Ђ. М. Станојевића, које је примила на продају, па их још пре неке године у већој количини послала повереницима на почек, запустила рашчишћавање с њима, те се сада ово дуговање Задрузи тешко може покупити, а Задруга међутим писцима мора исплатити књиге, јер ови с правом неће да знају за вересију.

И ти ће се рачуни морати расправити у току даље године рада.

Све је већи и већи број српских установа (школа, цркава и културних друштава) ван Краљевине Србије, које од Задруге траже бесплатно њена издања за своје књижнице. Задруга у садашњим својим приликама још није у стању, да се сама може одазвати тим молбама, ма колико да је уверена у оправданост тражене помоћи. Зато се управа обратила писмима свима новчаним заводима у Србији и многим нашим богатим људима, молећи их да од своје чисте годишње добити пошљу Задрузи извесну суму на ту сврху. Том су се позиву одазвали: Народна Банка са 200 динара, Београдска Трговачка Банка и Врачарска Задруга свака са 100 динара, Словенска Банка са 60 динара, Дунавска Банка са 30 динара, а Чачанска Задруга и г. Манојло Торбица, управник Словенске Банке, са по 20 динара. На тај је начин ове године отишао прилично леп број комплета тим културним установама ван Краљевине Србије, а нада је, да се на овоме покушају неће застати, већ да ће пример ових дародаваца покренути и друге новчане заводе и имућније људе да се угледају на њих. Овим пак дародавцима нека је и с овога места наша искрена захвалност.

Да би Задруга ухватила што бољега корена међу школском омладином, која ће и после стално остати задругар, када још сада заволи Задругину књигу, чињен је ове године оглед, да се међу ученицима средњих школа, под надзором њихових наставника, купе задругарски улози на недељне уплате. Тога ради умољени су сви наставници средњих школа, да се приме тога надзора или да сами купе те уплате. Приличан је њихов број који се одазвао, а од њих се бројем уписаних ученика преко 50 одликују ови наставници: г. др. Веселин Ђисаловић, професор у Новоме Саду, г. Бранислав Б. Тодоровић, про-

фесор у Београду, г-ђица Зорка Станковићева, класна наставница више женске школе у Београду, г-ђица Катарина С. Павловићева, класна наставница женске учитељске школе у Београду, г-ђица Лепосава Бошковићева, класна наставница више женске школе у Београду, г. Милан К. Петковић, професор у Крагујевцу, г-ђа Миленија П. Ђорђевића, класна наставница више женске школе у Крагујевцу, г. Небојша Увалић, професор учитељске школе у Пакрацу, г. Радјоко Ђ. Деметровић, професор у Београду, г. Стеван Стратимировић, професор учитељске школе у Сомбору, г. Тодор Коблишка, професор у Нишу, а од ученика повереника г. Тихомиљ Д. Младеновић, ученик VI разреда гимназије у Београду. Заузимањем ових повереника Задруга је међу омладином школском добила леп број задругара и нада је да ће их у даљим колима имати и више, када се за овај начин уписивања задругара, који ученике у исти мах учи и корисној штедњи, буде заузео у свакој средњој школи бар по један наставник.

Да би се пак увећао број добротвора, одлучила је управа штампити засебан поменик свих досадашњих помрлих добротвора с кратким биографијама, а по могућству и са сликама, а после тај поменик издавати увек уз годишње извештаје. Тим ће се Задруга лепо одужити тим људима, који су показали код нас још ретку врлину, да се повећом сумом новаца помогне која књижевна установа.

Поред поменутих и других текућих послова, управа се ове године бавила још са два питања: да Задруга опет покрене „Забавник“ и да издаје свој службени лист. У својим редовним издањима Задруга не може дати много маха преводној лепој књижевности, те не може нашем читалачком свету отворити велику ризницу светске књижевности у оној мери, у којој ова то заслужује и у којој би она могла корисно утицати и на нашу књижевност, а многа од

тих страних одличних дела и нису још за ону широку читалачку публику, којој Задруга намењује своја редовна издања, или су сувише обимна за редовна издања. Тога ради је пре скоро 10 година и покренут „Забавник“, па је после обустављен, јер се није исплаћивао. Али ако би се његову издавању поклонила боља пажња него ли пређе: ако би се увела већа штедња у свима трошковима око њега, издавала само читава дела уједно, а не цепкала на свеске, штампало само нешто више него што се повереници обвежу растурити у први мах, поклонила што већа пажња администровању, избегле велике вересије, а вршила што већа агитација помоћу агитациснога одбора ван управе од наших вреднијих повереница или истакнутијих чланица, којима је у првome реду и намењен — „Забавник“ би несумњиво могао рачунати на 2.500 до 3.000 претплатника, колико би било довољно да се исплати. Поновно покретање „Забавника“ тражили су многи од оних који су одговорили на Задругину анкету, а траже га и многи задругари. Управа ће се о томе посаветовати још и с повереницима, који су најпозванији да кажу, колико ће примерака моћи сигурно продавати, те ће према тим одговорима донети коначну одлуку о овоме послу. Међутим је управа жељна о томе чути и мишљење данашње скупштине. — Задруга у току године често пута има потребе, да се расписима и порукама обрати свима својим повереницима, а сваке године дужна је штампати извештај о своме раду, о раду скупштина и именик и регистар задругара. На све то иде доста новаца, па ипак веза између Задруге и њених повереника и задругара није онако жива, како би требало да је, ако се хоће велики одзив. Уз то многи наши дневни листови у последње време, због споразума њихова о наплаћивању свих објава, не отварају више своје ступце Задрузи као првих година њена живота, када су сви листови шам-

пали не само објаве Задругине, већ и имена свих задругара, како њихови улози стигну благајници. Зато се управа носи мишљу, да покрене службени лист Задругин, који би излазио према потреби 10 до 15 пута годишње и доносио изводе из записника рада управе и њених одсека, поруке повереницима, спискове задругара чији су улози приспели благајници, важније одговоре повереницима, као и годишњи извештај о раду Задруге и њених скупштина и регистар задругара. Тај би се лист штампао у 5—6000 примерака и слао бесплатно (или по минималну претплату, ако би се у њ унело и нешто књижевне критике и забаве) повереницима сразмерно броју њихових задругара, те би одржавао непрекидну везу између Задруге и њених повереника и задругара, а уштедео би штампање и скупљу поштарину расписа и именика чланова, те свакако не би Задругу стао скупље него досадашњи расписи и извештаји; ако би пак лист примао и огласе — за што би био врло подесан, јер би ишао у све крајеве Српства — он би Задругу стао и мање. И о овоме питању управа је рада чути скупштинско мишљење.

То су у главним потезима послови, које је свршила управа на својим честим састанцима, којих је било: у главном одбору 11, у надзорном одбору 11, у управном одбору 4, у књижевном одсеку управног одбора 6, а у економском одсеку управног одбора 13. Чланови су долазили на састанке уредно, те су ове увек и држате сем 2—3 састанка књижевнога одсека, који се нису могли држати с тога, што су два члана тога одсека одсуствовали готово целе године, заузети другим важним пословима.

Прикупљањем повећега броја задругара и помагањем у експедовању књига истакли су се ове године ови досада већ изабрани добротвори: г. Васа Живковић, свештеник у Пожаревцу, г. Васа Нико-

лајевић, прота у Иригу, г. Вељко Константиновић, учитељ у Панчеву, г. Душан Поповић, учитељ у Руми, г. Живојин О. Дачић, секретар Универзитета у Београду, г. Јован Живојновић, професор у Новоме Саду, г. Милош М. Миленовић, учитељ у Новоме Саду, г. Панта В. Цукић, арт. поручник у Београду, г. Петар Живковић, учитељ у Свилајнцу, г. Саво Ђ. Омчикус, posedник у Книну, г. Светозар Брашован, учитељ у Вршцу, г. Павле Миљушевић, учитељ гимнастике и г. Стеван В. Вујић, градски благајник у Карловцима, и повереници: г. Коста Зега, књиговођа у Обреновцу, г. Милан Бањанин, учитељ у Брчком, г. Петар М. Суботић, прота у Шапцу, г. Милан М. Томић, професор у Крушевцу, г. Ратко Ракетић, коњички потпоручник у Нишу и г. Стеван П. Нешић, професор у Крагујевцу, те су стекли право на зборско признање; а за избор за члана добротвора управа предлаже скупштини повереника: г. Боровоја Ј. Тошића, пеш. капетана у Ваљеву, који је за пет година рада скупио преко 250 уписника.

У току године Задруга је имала и ове тешке губитке: умро је члан заменик у управи др. Манојло В. Смиљанић, а од добротвора Задругиних умрли су Стеван Сремац, Лазар Т. Влајић и Паја Марковић—Адамов, професори, и Михаило Јовичић и Петар Николић, трговци. Сећајући се њихове љубави према Задрузи, а и сарадње неких од њих и као књижевника и као повереника, молимо скупштину, да покојницима ода почаст устајањем са седишта и да им рече: Бог да им душу прости!

На крају свога извештаја управа има част обратити скупштини пажњу још на предложени буџет прихода и расхода за ову рачунску годину и на предложене измене у правилима. И једно и друго управа је спремила по своме најбољем познавању Задругиних послова и прилика, те моли скупштину, да тим предлозима поклони своју пажњу и да их

изволи усвојити. Разуме се да овај буџет, као први покушај да Задруга ради по прорачуну, не може бити апсолутно обвезан за рад управин у току даље рачунске године, али тек свакако да буде што приближнија основа за правилан рад. Исто тако управа препоручује пажњи скупштинској њен предлог о величини сталнога капитала.

Из управнога одбора иступају ове године по реду избора, односно по дослужењу рока оних чланова, на чија су места изабрани: чланови г. Антоније Пантовић и г. Милован Ђ. Глишић и заменик г. Мирко М. Поповић, а из надзорног одбора иступа коцком г. Михаило Марковић. Њихова места скупштина има да попуни новим избором.

Захвални на поверењу

31. марта 1907. године
у Београду.

Благајник

Х. Лилер

Тајник

Драг. Костић

Председник

Српске Књижевне Задруге

Добр. М. Ружић

Потпредседник

Ср. Ј. Стојковић

Чланови:

А. Ј. Стевановић, Ант. Пантовић, Борив. Ј. Поповић, Бор. Станковић, Жив. Ј. Јуришић, Јаша М. Продановић, Јер. Живановић, Љуб. Јовановић, Мил. Ђ. Глишић, Мирко М. Поповић, Др. Св. М. Марковић.

СРПСКА КЊИ

ИМАОВИНА (АКТИВА)

Стање имаовине на

Фондови					
† Попа Михалаћа — у Ваљевској Задрузи — сребро	1.000	—			
† Др. Ђорђа С. Ђорђевића — у Управи Фондова — сребро	1.700	—			
Игумана Филарета — 10 акција Срп. Брод. Друштва	1.000	—			
† Милана Марића — у Управи Фондова — сребро	2.000	—			
Михаила Ивановича Смирнова — у Упр. Фондова — злато	2.400	—	8.100	—	
Камате од фондова — у Управи Фондова			1.640	90	9.740 90
Стални капитал					
2 ⁰ / ₀ срп. држ. лутр. обвезнице 111 комада — по куповној вредности			10.275	15	
Акције Срп. Бродар. Друштва 10 комада			1.000	—	
Удеон. Задруга — улог у сребру			17.542	—	
„ „ „ у злату			5.404	90	34.222 05
Обртни капитал					
<i>а) Гоштовина</i>					
Благајница — у сребру	3.042	51			
„ „ у злату	52	85			
„ „ у крунама ком.	661	96	3.757	32	
<i>б) Књиге и хартије</i>					
Магацин књига у Београду	119.773	40			
„ „ у Карловцима	3.739	80			
„ „ у Бањалуци	166	50			
„ хартије у Београду	1.344	—	123.679	70	
Откупљени списи	2.500	—	127.523	70	
<i>в) Намештај и прибор</i>					
Намештај по одбитку 10 ⁰ / ₀	869	55			
Библиотека по одбитку 10 ⁰ / ₀	2.722	95	3.592	50	
<i>г) Дужници</i>					
Повереници и задругари			6.422	22	141.295 74
					185.258 69

ЖЕВНА ЗАДРУГА

дан 31. марта 1907. год.

ДУГ (ПАСИВА)

Фондови					
† Попа Михалаћа			1.000	—	
† Др. Ђорђа С. Ђорђевића, проф.			1.700	—	
Игумана Филарета			1.000	—	
† Милана Марића, правника .			2.000	—	
Михаила Ивановића Смирнова, трговца			2.400	—	8.100
Стални капитал					
Остатак од 31. XII 1905. год. .			129.473	91	
Овогодишње добротвор. уплате	12.936	30			
Овогодишње добротвор. доплате оснивача	920	—	13.856	30	143.330 21
Повериоци					
Државна Штампарија			14.435	70	
Јевта М. Павловић и Компанија			6.255	73	
Маричић и Јанковић			3.752	78	24.444 21
Обртни капитал					
За пренос у 1907. рачунску год.					9.384 27
					185.258 69

СРПСКА КЊИ

ПРИМАЊЕ

Стање благајне на

Салдо од 31. децембра 1905.				24.923	04
Од	I кола $\frac{9}{10}, \frac{87}{6}$	612	—		
"	II " $\frac{5}{10}, \frac{17}{7}, \frac{89}{6}$	591	—		
"	III " $\frac{1}{10}, \frac{79}{6}$	484	—		
"	IV " $\frac{2}{10}, \frac{69}{6}$	434	—		
"	V " $\frac{6}{10}, \frac{51}{6}$	366	—		
"	VI " $\frac{4}{10}, \frac{72}{6}$	472	—		
"	VII " $\frac{1}{10}, \frac{63}{6}$	388	—		
"	VIII " $\frac{4}{10}, \frac{96}{6}$	616	—		
"	IX " $\frac{6}{10}, \frac{57}{6}$	402	—		
"	X " $\frac{14}{10}, \frac{17}{7}, \frac{78}{6}$	615	—		
"	XI " $\frac{22}{10}, \frac{17}{7}, \frac{77}{6}$	689	—		
"	XII " $\frac{50}{10}, \frac{37}{7}, \frac{141}{6}$	1.367	—		
"	XIII " $\frac{114}{10}, \frac{596}{6}$	4.716	—		
"	XIV " $\frac{1143}{10}, \frac{3116}{6}$	30.126	—		
"	XV " $\frac{1115}{10}, \frac{3814}{6}$	34.034	—		
"	XVI " $\frac{4}{10}$	40	—		
"	разне продаје	1.061	66		
"	„Забавника“	3.670	32		
"	Чика Јовиних књига	362	38		
"	добротвора $\frac{1}{5000}, \frac{14}{150}, \frac{20}{100},$ $\frac{1}{78}, \frac{2}{75}, \frac{1}{66}, \frac{30}{1}, \frac{1}{62}, \frac{1}{60}, \frac{67}{50},$ $\frac{1}{40}, \frac{1}{30}$	12.936	30		
"	добротворских доплата $\frac{1}{130},$ $\frac{1}{80}, \frac{5}{70}, \frac{6}{60}$	920	—		
"	станарине	660	—		
"	ажије	1.092	72		
"	камата	1.259	85		
"	новчаних завода	3.971	55		
"	ванредних примања	229	20		
"	продатога новца	9.950	—		
"	„Српске Књиге“	16	05		
"	„Србије у сликама“	57	50	112.139	53
				137.062	57

Наведени салдо налази се: у привременим издацима 3.460 55

31. марта 1907. год.
у Београду.

Благајник
Х. Липер с. р.

Тајник
Драг. Костић с. р.

Ч Л А Н О В И

А. Ј. Стевановић с. р., Анђ. Панџовић с. р., Борив. Ј. Појо
Јаша Продановић с. р., Јер. Живановић с. р., Љуб. Јова
Др. Св. М.

Прегледали смо стање имаовине и благајне за рачунску
другиним нашли да је све тачно и исправно.

Чланови Надзорног

Драг. Гођевац, с. р., Пл. Н. Ђукановић, с. р., Мих. Л. Ђурић,

ЖЕВНА ЗАДРУГА

дан 31. марта 1907. год.

ИЗДАВАЊЕ

На награду особљу	8.001	66	—	WB
„ огрев и канцелариске трошкови	1.267	80	—	
„ штампање XI и XII кола	4.701	80		
„ штампање XIV кола	3.921	25		
„ штампање XV кола	3.424	75		
„ корицење ранијих кола	4.463	51		
„ корицење XIV кола	11.160	82		
„ корицење XV кола	9.975	—		
„ хонораре X, XII и XIII кола	1.650	—		
„ хонораре XIV кола	5.100	90		
„ хонораре XV кола	2.579	50		
„ проценат повереницима	2.208	44	—	
„ поштарину и експедицију	2.238	07	—	
„ библиотеку	33	50		
„ станарину	3.200	—		
„ хартију XII—XV кола	28.218	09		
„ откупљене списе	1.300	—		
„ формуларе и циркуларе	1.514	90		
„ ванредне издатке	2.353	77	—	
„ попутнину	258	14		
„ штедњу Удеон. Задрузи — стални капитал	22.946	90		
„ штедњу Управи Фондова — камате фондова	372	95		
„ купљени новац	9.950	—	—	
„ проценат комисионару	2.463	50	—	133.305 25
Салдо за 1. април 1907. г.				3.757 32
				137.062 57

динара, а у готовини 296.77 динара, свега 3.757.22 динара.

Потпредседик
Ср. Ј. Стојковић с. р.

Председник управе Срп. Књиж. Задруге
Добр. М. Ружић с. р.

У П Р А В Е:

вић с. р., Бор. Станковић с. р., Жив. Ј. Јуришић с. р.,
новић с. р., Мил. Ђ. Глишић с. р. Мирко М. Појовић с. р.,
Марковић с. р.

1906. годину и упоредивши са књигама и документима За-

Одбора:
с. р., Др. Пећ. Л. Вукићевић с. р.

Председник Надзорног Одбора
М. Марковић с. р.

СТАЊЕ МАГАЦИНА

на дан 31. марта 1907 г. у Београду, Срем. Карловцима и Бањалуци

РЕДОВНА КОЛА

КОЛО	УКОРИЧЕНИХ КОМПЛЕТА	УКОР. ПОСЕБ. СВЕЗАКА	ПРОШИВЕНИХ СВЕЗАКА
I	71	1.818	—
II	532	1.010	—
III	135	1.310	9.017
IV	121	6	2.934
V	85	15	2.278
VI	135	10	3.154
VII	256	24	1.864
VIII	7	63	1.492
IX	134	171	1.043
X	1.893	493	3.383
XI	2.124	920	3.429
XII	2.927	277	3.497
XIII	815	755	21.118
XIV	279	181	15.335
XV	411	5	2.400
Укупно	9.915	7.058	70.944

СПОРЕДНА ИЗДАЊА

Чика Јова Српској Деци	595	укоп. ком.
„ Српској Омладини	2.633	„ „
„Забавник“	1.028	„ „ 4.247 неукоп. ком.
Посебна дела	311	„ „ 620 брошураних
„ „		„ „ 528 у табацима
Укупно	4.567	укопич. 4.867 неукопич. 528 у табацима.

ИЗВЕШТАЈ

НАДЗОРНОГ ОДБОРА СРП. КЊИЖ. ЗАДРУГЕ

На XIII годишњој скупштини Српске Књижевне Задруге одлучено је, да нови надзорни одбор утврди целокупно стање Задругино, а нарочито магацина, у који је уложен готово сав стални капитал, да би се што боље изнашле мере за поправку садашњег мучнога стања Задругина.

Да би надзорни одбор извршио ову одлуку XIII скупштине, поступно је вршио преглед целокупнога стања, радећи то уз остали текући посао.

Пре свега приступљено је прегледу магацина и по извршеном послу магацин је предат администратору на руковање (према чл. 9. пословника, који је тек ове године израђен, ма да га је требало према правилима раније израдити).

Пошто је извршен преглед магацина, остало је да се утврди целокупно стање Задругино. Да би се овај преглед извршио што боље и тим изнашла још која мера за поправку ранијег стања, осим тога, ако је могуће, да се пронађу и све злоупотребе које су појединци извршили, — од којих је неке пронашао садашњи благајник, — одлучено је да преглед изврши стручно лице. Овај је преглед био поверен г. Милану Максимовићу, чиновнику Управе Фондава.

На првоме месту треба напоменути, да нема свих управиних записника из ранијих година, те да се о целокупноме раду може што тачнији суд извести. У колико је ово при прегледу утицало на посао, поменуће се на појединим местима. Првих 100 записника повезано је у једну књигу, а за даље записнике постоји повезана књига, ну из неких непознатих разлога није ни један записник ту уписан, већ су они вођени на појединим табацима. Кад је Задругино стање постало доста мучно, онда није никакво чудо што су се и записници почели губити и што се у опште не зна ко је био одговоран за чување записника. У почетку су записници имали свој редни број и датум, кад је држана управина седница, те је према редном броју лако одредити, којих записника нема. Доцније се престао бележити на записнику и редни број седнице, те је сада немогућно одредити број држаних седница и знати колико је записника изгубљено. Нема ових записника: 114, 115, 116, 117, 122 и 126; у времену од 17 месеца, и то од 30. јуна 1902. па до 23. новембра 1903., постоје само *два* записника; за годину 1903. има само *два* записника; за годину 1904. има 12 записника и деле се на записнике целокупне управе, привреднога и књижевнога одсека; на сваки начин изгубљени су записници од седница, које су држане у времену између 7. новембра 1904. па до 22. маја 1905.; за годину 1905. има свега *пет* записника; за прва четири месеца 1906. држано је 11 седница и сви су записници сачувани, и из њих се види да је тада управа приметила неправилан ток рада, те је почела радити на томе да се побољша мучни положај Задругин.

Из појединих записника изнећемо неке ситније ствари.

Одмах у почетку решено је да слова у издањима буду: *цицero* париски без проредница или Даничићев („обични“) гармонд с проредницама. Од

овога решења по неки пут се оступало, — а то је увек било на штету Задруге. WB

У почетку су били хонорари скромнији, а то нарочито пада у очи при одређивању хонорара за предговоре. Доцније су хонорари повећавани, па кад је изгледало да ће награде од штампаног табак пасти у очи, онда су хонорари одсеком одређивани. Довољно је поменути, да је на тај начин хонорар за предговоре од штампаног табак каткад долазио до 150 динара. Осим тога, по неки пут је плаћано засебно за коректуру, док је то била дужност тајникова. А бивало је прилика да се за један исти спис једном лицу плаћало за редиговање, другом за коментар, а трећем за предговор.

Поред осталог рђавог руковања и ово је доста припомогло да Задруга дође у критично стање.

Што се тиче осталог рада Задругина, од кога је зависила сва имовина, видећемо да на тај рад није готово нимало обраћана пажња или је то учињено тек кад се дошло до ивице пропасти.

Ма да свих записника нема, ипак се и из оних који су остали види да је у почетку при штампању вођено рачуна о броју примерака. Ово је и доцније продужено, тако на 64. састанку (од 13. V. 1897.) решено је да се VI коло штампа у онолико примерака колико и V коло и 500 примерака више. Исто тако, на 127. састанку (од 1. VI. 1901.) извештава се управа да је од IX кола штампано 9.500 примерака¹, те да се X коло штампа у 10.000 примерака. Доцније се о броју примерака ништа не говори, тако на 132. састанку (од 25. IV. 1902.) утврђују се

¹ У извештају од 1904.-5. стоји да је растурено од 1899. до 1905. свега 8011 комплета од IX кола. Треба имати на уму да је повереника било око 300, а неколико је комплета послато редакцијама појединих листова и т. д., те се може рачунати да је од тога кола растурено свега 8.500 комплета. При прошло-годишњем прегледу магацина нађено је свега 207 комплета.

књиге за XI коло, а о броју штампаних примерака ни тада ни доцније не говори се ништа, ма да X коло већ подбацује.

Из извештаја за 1904.-5. годину види се да је растурање појединих кола у последње време нагло почело опадати, а пошто нема свих записника, то се не може знати, да ли је се тражило томе узрока и да ли је решавано што о броју штампаних примерака и о броју штампаних табака. Тек у записнику од 22. V. 1905. одлучено је да се администратору нарочитим писмом обрати на то пажња да брже и уредније отправља Задругине послове. Те исте године на састанку од 23. VI решено је, да се XIV коло штампа у 8.500 примерака. Да је мало више обраћено пажње броју растурених комплета XII кола (да не узмемо XIII коло, које је тада тек растурано), морало би се доћи до закључка да је број 8.500 био врло велики. Из извештаја за 1904.-5. годину види се да је од XII кола у 1904. години продато 4.914 комплета (да не урачунамо 224 комплета продата у току 1905. године), а при прошлогодишњем прегледу магацина нађено је да од XII кола има још 2640 укоричених и 500 само прошивених комплета.

Важна напомена о рђавом газдовању је и ова околност. Према чл. 3. правила утврђен је за једно-годишње коло минимум од шест књига и од шездесет штампаних табака. Кад су приходи почели опадати, онда се није требало много удаљавати од овога минимума, док је у Задрузи било противно. С једне стране број задругара опада, а с друге стране број примерака остаје велики и број се штампаних табака повећава: и то је било довољно, па да Задруга пође право у пропаст.

Да Задругин посао не иде добро, могло се увидети и из тога, што је благајница показивала све мањи приход, а магацини су били све пунији. Из записника, који су сачувани, не види се да су

благајник и магационар на крају године износили упоредне прегледе о кретању благајнице и стању магацина у току од више година, нити да је ико из управе тражио овакве извештаје.

Према чл. 3. Задруга ће вршити свој задатак издајући сваке године по једно коло књига *према својим средствима*. У чл. 4. набројана су друштвена средства, где се поред осталог рачуна *добити од проданих књига и камата од сталнога капитала*. Према томе није се мислило да се стални капитал позајмицом сме уложити у магацин књига. Првих година вршена је ова позајмица од сталнога капитала, али је зато од скупштине тражено нарочито одобрење за такав рад. Док су ове позајмице биле омање и док су раније или позније враћане сталном капиталу, дотле се о томе и говорило на скупштинама и тражило се одобрење за такав рад. Кад о овим позајмицама није нико више водио рачуна или боље рећи од кад је престало враћање ових позајмица сталном капиталу, а међутим су порасле толико да се готово потпуно извршило преручивање сталнога капитала (око 100.000 динара) у магацин књига, онда се о томе на скупштинама није ништа ни говорило или се од стране управе сувише мало обраћала пажња на то, и ако су на XII скупштини пале о томе умесне напомене. Ако не раније, а оно је бар тада требало потражити од благајника да објасни, где се налази уложен стални капитал, који је у билансу назначен. У осталом, стални се капитал раније налазио у појединим новчаним заводима и те суме нису биле баш мале, те према томе настаје питање: како се смело то по мало изузимати, а да се о томе не извештава целокупна управа (чл. 13.)? На сваки начин да је о овом честом изузимању новца из новчаних завода извештавана управа и тражено њено одобрење за то, морало би некоме ово пасти у очи,

те би се потражили дубљи узроци и стало би се на пут рђавом газдовању.

Овде ћемо, ради бољег прегледа, изнети колико се у појединим годинама налазило готовога Задругина новца у новчаним заводима.

	У новчаним заводима		Државни лозови (20/0)	Акција Брод. Друштва	Дуг		Напомена	
	дин.	п.			дин.	п.		
31. XII. 1892.	2.640	10	105		У билансима није означен дуг		1895. штампано једно коло, а друго увелико припремано.	
1893.	12.237	15	110					
1894.	15.298	63	110					
1895.	7.050		110	10				
1896.	25.648	93	110	10				
1897.	28.164	20	110	10				
1898.	28.756	20	110	10		8.331	65	Штампан је и „Забавник“
1899.	35.447	70	111	10		20.721	40	
1900.	32.560	45	111	10		8.442	10	
1901.	34.807	78	111	10		18.178	90	
1902.	14.786	80	111	10		17.011	05	
1903.	19.478	25	111	10		15.497		
1904.	9.769	35	111	10		30.585	65	
1905.	902	75	111	10		39.966	50	
1. V. 1907.	22.946	90	111	10		24.444	21	

После овога остаје нам утеха да је стални капитал уложен у магацин књига, одакле ће се временом продајом ових књига повратити. Међутим баш код магацина могле су се дешавати злоупотребе, а оне су се заиста и дешавале, о чему је у извештају економскога одбора више изнесено. У осталом, ту је изнет само један део тих злоупотреба, јер се поред све добре воље не може све похватати.

Да би се знало, од кад се престало водити рачуна о магацину, послужићемо се записницима.

Из 99. записника (од 21. II. 1899.) види се да је извршен преглед имаовине, благајнице и мага-

цина. Кад је већ у записнику стављено да је извршен преглед магацина, онда је на сваки начин постојала и магацинска књига. Заиста, поједини чланови пређашњих управа тврде да је постојала магацинска књига, из које се увек могло видети стање магацина. Исто тако, тврди се да из магацина није могла изићи ни једна књига без одобрења књиговође, администратора или благајника.

Из записника од 7. III. 1904. види се да је стецајем изабран чак нарочити магационар. Тада је при предаји односно примању магацина требало да присуствује неко од чланова управе. Пошто је магацин био од доста велике вредности, те је узето нарочито лице за магационара, морале су се бар тада уређивати магацинске књиге, — ако их раније није било. О свему овоме ни из записника ни из деловоднога протокола ништа се не види. Ништа се по записницима не може више рећи ни о примању магацина од тога магационара, али је истина да га он није предао по магацинским књигама.

Треба поменути, да по свему изгледа да се магационар готово увек налазио у самој Задрузи једино да би могао без одобрења управе примати новац од повереника и појединих задругара. Ово се мора претпоставити, јер се иначе не може протумачити, од куд је могао примити онако велику суму, а међутим о томе тадашња управа и благајник нису ништа знали.

Не може се пропустити, а да се не помене да је у билансима ревносно уношена вредност магацина књига и тиме маскирана готовина сталнога капитала. Карактеристично би било знати, на основу чијих се извештаја и књига и инвентара уносила та сума, те да се у свако доба може оверити тачност унетих сума.

На 78. састанку (од 1. II. 1898.) председништво извештава управу да је ради вођења благајничких књига увело судом потврђене књиге, које ће уре-

дिति г. Душан Шајиновић, секретар Народне Банке. Управа одлучује да се г. Шајиновићу за ово увођење и склапање рачуна на крају године труд награди са двеста динара.

Пре свега, благајничке књиге нису судом никакo потврђене и такве књиге вођене су само једне године, а доцније је то вођење књига без икаква решења управина измењивано.

Кад је стручно лице уређивало благајничке књиге, онда се није могло обићи око магацина, у којем се налазе раније штампане књиге, а кроз који морају пролазити и све књиге које се буду штампале. Ако не раније, а оно је бар тада уређена магацинска књига, с тим да магационар не може и не сме издати ни једну књигу без нарочитога одобрења извеснога чиновника Задругинога. Немогућно је и помислити да о томе није вођено рачуна, кад се има на уму да се *једино* продајом књига Задруга одржава.

Кад је целокупна управа једном решила, да се благајничке књиге воде према предлогу једнога стручнога лица, онда према чијем се решењу то вођење књига смело изменити, кад о свему томе целокупна управа ништа не решава?!

На ову самовласну измену вођења књига треба обратити нарочиту пажњу зато, што је доцније изгубљена магацинска књига. Да је продужено вођење књига по предлогу стручнога лица, па и ако је изгубљена магацинска књига, опет би се могло извести право стање магацина из ранијих реферата о магацину и из налога доцније издатих. Ако је магационар загубио магацинску књигу, онда би требало да су сачувани реферати и налози о издавању књига, пошто то не чува магационар већ који други чиновник Задругин, ако не благајник који је у билансе ревносно уносио вредност магацина. Како су Задругина издања једина роба, чијом се прсдајом За-

друга одржава, те је морало бити оваких реферата и налога, међутим од тога ништа није сачувано, — јер је немогућно претпоставити да то није постојало.

И ако нема појединих записника, ипак се из оних што их има лако може увидети за Задругу величина књижевних хонорара не би могла упропастити, већ би напротив то могло благотворно утицати као подстицај нашим књижевницима на што интезивнији и успешнији рад. С друге стране, пошто свих записника нема, не могу се пронаћи узроци, што је стални капитал утрошен или боље рећи уложен у магацине књига сумњиве вредности, а о којима у последње време није нико водио рачуна.

Овде би се могло и ово додати. Пошто није дефинитивно усвојен ранијих година спремљени пословник рада о пословним дужностима Задругиних чланова (сем одељка о повереницима), то је сваки са себе скидао одговорност о слабој продаји књига, као и о томе, ко треба да води рачуна о наплати вересије и дуга од дужника, који су често од Задруге из непознатих разлога новац узимали.

На овом месту треба и ово напоменути. Кад се није водило рачуна о магацину књига, у који је унет грдни капитал, онда није никакво чудо што нико није био одговоран ни за библиотеку Задругину. У билансима се стално налази вредност библиотеке и сваке је године та сума с неколико процената отписивана, а то је све вршено према сумама које су за ту сврху трошене. Новац је врло често узимат за попуњавање библиотеке, међутим није било инвентара, а каткад није ни рачуном и списком набављених књига оправдан издатак. Осим тога, пошто се нико није хтео наћи да води надзор о тим књигама, то је и те књиге могао сваки узимати без реверса.

Из свега овога може се извести овај закључак:

1) *сталан капитал је без ујравнога и скујшинскога одобрења све више скидан са штедне и улаган у магацин књига;*

2) *и ако је број задругара опадао, ипак је редом у појединим колима повећаван број штампаних шабака, а при том је и број примерака био много већи од броја задругара у ранијем колу;*

3) *о растурању књига и о чувању непродајних књига није се водило рачуна.*

То су главни узроци, што је Задруга морала доћи у врло мучно стање.

Остаје да се изнесе неколико упоредних прегледа о благајници.

Изнећемо упоредни преглед примања у појединим годинама као и суму примања у овој последњој години рада, а остављамо члановима скупштине да то упореде са величином издатака око експедиције и поштарине, као и са величином примљене ажије при промени новца. (Види таблицу на идућој страни.)

После свега остаје да се укратко изнесе извештај г. Милана Максимовића, чиновника Управе Фондова, који је извршио преглед књига и рачуна за све време Задругина рада. Према томе извештају:

„1. За све време од 1892. до 1906. нису вођене књиге које требају и какве требају, нити су документа новчана документа. Осим тога, за све време рада употребљавана је једна личност и за благајника и за књиговођу.

2. Стотинама разних издатака чинило се да се дође до једног главног циља — књиге, која је имала да исплати све те издатке па чак и приход да донесе. О свима тим издацима Задруга је водила рачуна, али о књизи — о роби, од које јој опстанак зависио, није ни једну магацинску књигу имала.

3. Књиге Задругине од 1892. па до 1898. вођене су тако да су стални и потрошни капитал, фон-

Година	Примање ¹		Пошгариша и експедиција		Амтја		Вредност златника	НАПОМЕНА
	дн.	п.	дн.	п.	дн.	п.		
1892	40.422	—			2.104	—	20,78—22,30	Урачунати су Уједно и сви трошкови око администрације Експедиција и административни материјал Експедиција кола и Забавника " " " " " " " " " " " " " " " " " " Експедиција XIV и XV кола. ²
1893	38.041	08			405	—	21,45—23,30	
1894	45.417	34			1.020	19	22,05—23,80	
1895	42.721	80	2.620	90	1.455	05	22,25—23,55	
1896	90.146	40	3.792	58	2.852	70	21,29—23,53	
1897	64.112	98	2.781	23	1.650	80	20,19—22,79	
1898	49.983	55	4.236	32	470	29	21,10—23,32	
1899	98.328	40	6.431	10	230	—	21,12—22,60	
1900	85.465	80	5.692	87	451	80	21,51—23,27	
1901	65.205	70	7.268	10	155	37	22,17—23,29	
1902	61.063	80	4.402	68	613	20	20,76—22,70	
1903	51.527	12	3.937	59	255	75	20,02—21,51	
1904	50.706	66	3.502	36	458	65	19,97—20,83	
1905	31.638	94	2.807	07	371	48	19,96—20,52	
1906	96.908	13	4.701	57	1.092	72	19,98—20,21	

¹ У примање није урачунато: прошлогодишњи салдо, приватни фондови, новци узети из новчаних завода од сталног капитала, као ни интерес од уложеног новца.

² Пошто је у 1906., као и у неким ранијим годинама одвојено вођен проценат комисиона-рима, то је овде за сваку годину урачунату трошковима експедиције.

дови, благајна и магацин све уједно. Колико је недостајало сталном капиталу покривао је потрошни, колико је недостајало благајни покривао је магацин, односно књиге и т. д.

Од 1898. почињу да се воде књиге и сваке године рађено је по другом неком систему, који је лични производ руковаоца касе и књига.

Зато што је једно лице водило и благајну и књиге, примања су била потпуно произвољна од 1892. па све до 1906., — уведено је само оно што се хтело увести; у издавање стављено је и што треба и што не треба, што ће даљи подаци показати осим честе и прости примедбе благајника — књиговође „за више уведених у примање“ и т. д.

Каква су пак новчана документа видеће одбор из примера:

Издавање Бр. 69. од 23. IX 1893. издато дин. 200, а не постоји оправдање.¹

• Издавање Бр. 75. од 24. VII. 1894. у дин 486·94 без рачуна коме је новац издат или ко је новац примио.

Примање Бр. 86. од 28. I. 1894. (оловком исписане суме на парчету хартије) вреди видети и према томе ценити произвољно вођење књига.

Примања Бр. 125. и 126. од 14. II 1894. такође су произвољна.

Издавање Бр. 37. од 28. II. 1898. уведено дин. 187·50, а треба 122·74.

Издавање Бр. 129. од 2. VII. 1898. уведено 60, а треба 40.

Издавање Бр. 868. од 1899. дин. 797·20 по реферату који не постоји.

Напомена надзорног одбора: ¹ Председник одобрава издатак с тим да се оправда; контрола је такође тражила оправдање.

Примање Бр. 1753 од 1899. дин. 62 без докумената.

Издавање Бр. 1777. од 1899. дин. 1333·85 без докумената.

Издавање Бр. 1778 од 1899. дин. 1177·70 без докумената.

Издавање Бр. 1779. од 1899. дин. 1253·95 без докумената.

Примање Бр. 413. од 1900. уведено дин. 38, а послато 56·85.²

Примање Бр. 419. од 1900. послато дин. 87, а уведено 67.²

Примање Бр. 581. од 1900. послато дин. 26, а уведено 10.²

Издавање Бр. 234. из 1901. врши изравнање са Српском штампаријом у Загребу с круна 3.101, што се не да видети ни утврдити.

Примање Бр. 247. од 1901. од Кукића примљено по реферату кр. 4048·20, — реферата нема.

Примање Бр. 394. од 1901. примљено од Кукића кр. 1.651, — према писму које не постоји.

Примање Бр. 447. од 1901. дин. 562·60 примљено од Кукића, — писмо не постоји.

Обрачуни са Српском штампаријом у Загребу једину важност имају због потписа два члана управе Задругине, иначе и ако се ту обрћу суме од неколико десетина хиљада динара потпуно су произвољни и са Задругиним књигама никакве заједнице немају до закључка године. На сам дан закључка те суме — на основу реферата који су начинила два члана За-

Напомена надзорног одбора. ² Из докумената се види да су то суме за „Србију у сликама“, а у билансу за ту годину те позиције и нема, нити се у опште може наћи, где су ова примања тада завођена.

друге — спроводе се кроз благајну. Истинитост и правилност њихова ничим се не да утврдити.³

Колико се радило без рачуна и без икакве контроле види се најбоље по томе што је по Бр. 1.344, од 31. XII. 1900. сума од дин. 1.706·45 (од којих су злата дин. 329·50 и круна 1.376·95) унесена после пуне две године (од 31. XII. 1898.) у примање Задругино.

Од 1892. па до 1899. никако није ни књижено кроз књиге па ни објављивано у билансу да постоји дуг код Државне штампарије, међутим дуг код Државне штампарије износио је на дан 31. XII. 1897. динара 11.590·10.

Са Државном штампаријом нису се слагали рачуни све до 1901. године.

У 1898. у билансу објављен је дуг у дин. 8.331·65, а међутим стварни дуг био је дин. 13.107·20; у 1900. у билансу објављен је дуг дин. 8.442·10, стварни дуг био је дин. 11.317·05.

Како се водила економија и како се газдовало до 1906. са Задругом види се најбоље из књиге благајне за све раније године. Никад Задругина благајна није била у потреби да скида са улога новац, већ да је било среће, те да се стално само улагало. Ево доказа за то:

1898. г.	31./7.	у каси било дин.	7.000,	скинуто с улога дин.	7.000
"	"	31./8.	"	"	2.000
"	"	30./11.	"	"	3.000
1899.	"	24./6.	"	"	800
"	"	31./7.	"	"	6.200
"	"	2./9.	"	"	800
"	"	1./10.	"	"	800

Напомена надзорног одбора: ³ Обрачуни са загребачком филијалом нису вршени на основу извештаја, који су редовно преко године слати Задрузи, већ по рефератима, које је на основу тих извештаја саставио тајник! Ови извештаји нису нигде завођени, нити су прикључивани рефератима, те се сада не може ни по чему утврдити, да ли сви постоје.

1899.	г. 5./10.	у каси било дин.	15.000.	скинуто с улога дин.	410
"	" 30./10	" " " "	15.000,	" " " "	3.000
"	" 1./11	" " " "	15.000,	" " " "	200
"	" 15./12.	" " " "	15.000,	" " " "	700
1900.	" 26./5.	" " " "	17.000,	" " " "	6.000
"	" 29./6.	" " " "	18.000,	" " " "	4.000
"	" 13./9.	" " " "	17.000,	" " " "	800
"	" 18./9.	" " " "	17.500,	" " " "	1.400
"	" 2./10.	" " " "	19.000,	" " " "	3.500
"	" 23./12.	" " " "	16.000,	" " " "	3.000
1901.	" 20./5.	" " " "	22.000,	" " " "	5.000
"	" 1./6.	" " " "	25.000,	" " " "	4.000
"	" 25./7.	" " " "	20.000,	" " " "	10.000
1902.	" 19./4.	" " " "	20.000,	" " " "	1.510
"	" 20./4.	" " " "	19.000,	" " " "	2.000
"	" 25./5.	" " " "	14.000,	" " " "	1.000
"	" 6./7.	" " " "	16.800,	" " " "	4.000
"	" 31./7.	" " " "	19.000,	" " " "	5.000
"	" 20./8.	" " " "	15.000,	" " " "	2.700
"	" 27./8.	" " " "	18.000,	" " " "	1.000
"	" 28./8.	" " " "	18.000,	" " " "	600
"	" 6./9.	" " " "	18.000.	" " " "	1.200
"	" 7./10	" " " "	17.000,	" " " "	1.000
"	" 18./11	" " " "	19.000,	" " " "	8.000
1903.	" 21./5.	" " " "	15.000,	" " " "	1.500
"	" 1./4.	" " " "	12.000,	" " " "	2.000
"	" 31./7.	" " " "	11.000,	" " " "	800
1904.	" 8./8.	" " " "	19.000,	" " " "	1.400
"	" 14./8.	" " " "	20.000,	" " " "	500
"	" 31./8.	" " " "	20.000,	" " " "	1.000
"	" 31./8.	" " " "	20.000,	" " " "	300
"	" 29./9.	" " " "	23.000,	" " " "	7.000
1905.	" 30./6.	" " " "	19.000,	" " " "	5.000
"	" 9./12.	" " " "	24.000,	" " " "	1.000

Ово је очигледан доказ да је вршено рђаво газдовање готовим новцем, јер ваљда нико не може бити толико наиван да мисли и верује да у благајници сме да има по неколико година привремених издатака од 15—20.000 динара. Највећи заводи и радње не могу више имати од 2—3.000 динара, па и те суме спроводе кроз касу и књиге. — Да у горњим данима збиља није било новаца у каси, наводим два три примера, који су ми пали у очи:

20./5. 1901. вади се с улога дин. 5.000 и истога дана исплаћују две суме у вредности 4.825.05 динара, а међутим каса тога дана показује 22.000 динара;

1./6. 1901. било је у каси 20.688.12 динара, а вади се с улога дин. 4.000, — и исплаћују истога дана суме до 4.000 динара.

У много случајева вађено је још по 200, 300 400 динара, а каса показује преко 20.000 динара.

Што се тиче магацина, његова се вредност у билансима потпуно произвољно ставља, и његова је улога била да у дотичној години изравна биланс, па чак да покаже и неку уображену добит, међутим то је била обмана за све ван Задруге.

4. Како Задругине књиге нису судски потврђене, а вођене су потпуно примитивно, то ми је немогућно теретити ма кога за поједине неисправности, али што се може изјавити, то је, да је Задруга до сада оштећена доста великом сумом, и то: на магацину преко рачуна разних дужника чија примања нису ишла у Задругину благајну као ни сва ажија од продавате стране монете.

Ако одбор ипак мисли да Задруга треба или мора да врши наплату од оних који су Задругу оштетили, онда је потребно да се копирају Задругини рачуни код Државне Штампариие, Српске Штампариие у Загребу, Енгелхарта. Ђ. Стефановића, Управе Фондова и Београдске Задруге као и на пошти београдској да се изведе списак из књига свих приспелих новчаних аманета и упутница гласећих на Задругу⁴, па кад се све то буде имало и упоредило са Задругиним књигама, добиће се приближно права

Напомена надзорног одбора: ⁴ Према извештају добивеном од управе пошта и телеграфа, ово је немогућно, јер се ове књиге спаљују после извесног времена.

цифра оштете — без месне продаје у Београду — као и проналазак лица, које је злоупотребу вршило.“

Ето у томе се састоји реферат и мишљење г. Милана Максимовића, који је извршио генерални преглед књига и рачуна Српске Књижевне Задруге.

После свега овога што је до сада изнето, надзорни одбор мисли да је све урадио, што му је стављено у дужност на XIII годишњој скупштини.

*

Остаје нам да још што рекнемо о овогодишњем раду.

Надзорни одбор је ове године држао својих дванаест седница и урадио ове послове:

Одмах у почетку прегледао је стање благајне за прва четири месеца 1906. и том је приликом оверио предају благајнице садашњем благајнику.

У почетку рада припремљен је пословник рада надзорног одбора и изнет на претрес главном одбору.

Да би се што пре реализала поједина потраживања Српске Књижевне Задруге, надзорни одбор је позвао и управни одбор да се о овоме посаветују. Доцније је решено да се може тужити суду и тражити наплата од свих дужника, од којих има докумената, по којима се може извршити наплата. — О свему овоме било је више говора у извештају економског одбора.

При појединим прегледима благајне било је стање у сваком погледу исправно, а благајник је се за све време брижљиво старао да у стални капитал улаже половину прихода од продаје старих кола, као и сав приход од добротворских уплата (према одлуци прошлогодишње скупштине).

Место ма каквог објашњења о овоме довољно говоре саме цифре, кад се упореди стање улога и дуговања 1. маја 1906. са стањем истих 31. марта 1907. у табlici на стр. 40.

Према предлогу надзорног одбора одлучио је главни одбор да се нађе стручно лице, које ће проценити садашњи начин вођења књига и предложити потребне измене.

Вредно је још напоменути, да су услед садашњег царинског рата с Аустријом повећане цене хартији. Поред свега тога ипак је Задруга ове године закључила набавку исте хартије код истих књижара јефтиније, него што је раније плаћано. Услед чега је ово могло доћи, нећемо се дуго мучити да истражујемо, јер ће томе узрок на сваки начин бити и у томе што је Задруга почела да отплаћује своје раније дугове. Кад се узме у обзир да Задруга велику количину хартије троши, онда се и на томе може доста уштедити. Да је раније којом срећом по овој цени хартија набављана, да се није куповало хартије више него што треба и на послетку да се плаћало на штампање само потребнога броја примерака, онда би Задруга само на томе толико уштедела, да би данас била у завидном положају.

На послетку, надзорни одбор може са задовољством извести XIV скупштину Српске Књижевне Задруге, да је рад садашњих чиновника Задругиних био за ову годину у сваком погледу за похвалу. На основу овога надзорни одбор, уздајући се у Божју помоћ, тврди да ће се оваким радом Српској Књижевној Задрузи повратити, што је ранијим нерадом изгубљено.

31. марта 1907.
у Београду.

Председник,
М. Марковић
Потпредседник,
Драг. Гођевац

Чланови:

Ил. Н. Ђукановић, Мих. П. Ђурић, D-r Пет. П. Вукићевић.